

Aleg 1033

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z czynności odnoszących się do podniesienia mleczarstwa.

Wysoki Sejmie!

Ostatnie sprawozdanie Wydziału krajowego w sprawach mleczarskich nie przyszło w ciągu ubiegłej sesji ani pod obrady komisji, ani też Wysokiego Sejmu.

Niniejsze sprawozdanie zatem jest uzupełnieniem poprzedniego i obejmuje okres czasu od 1. lipca 1910 roku do końca listopada 1911 *).

Materyał cały ugrupowano w trzy działy a mianowicie:

I. Szkoła mleczarska w Rzeszowie.

II. Krajowe biuro mleczarskie.

III. Inne czynności na polu podniesienia mleczarstwa.

Nadto jako alegat dołączono sprawozdanie Dyrekcyi krajowej szkoły mleczarskiej w Rzeszowie.

I. Szkoła mleczarska w Rzeszowie.

W okresie sprawozdawczym nie zaszły żadne poważniejsze zmiany zarówno co do statutu organizacyjnego szkoły jak i spraw wewnętrznych z wyjątkiem zmian personalnych.

Mianowicie z końcem maja b. r. przeniesiono do biura mleczarskiego dotychczasowego prowizorycznego kierownika szkoły inż. J. Mokrzyńskiego, na jego zaś miejsce powołano p. Jana Licznarskiego dawniejszego instruktora-serkarsza szkoły a ostatnio instruktora kraj. biura mleczarskiego.

Z dniem 1. lipca 1911 roku obsadził Wydział krajowy posadę nauczyciela chemika powierzając ją p. Eugeniuszowi Ślósarzowi.

*) Ponieważ sprawozdanie powyższe przed poprzednią sesją sejmową nie zostało oddane do druku, umieszcza się na końcu sprawozdania dodatkowe, obejmujące okres czasu od 1. grudnia 1911 do 30. czerwca 1912.

Natomiast z dniem 30. maja uwolnił od pełnienia obowiązków dotychczasowego prowizorycznego nauczyciela i buchhaltera p. Emiliana Kuchytę, nie obsadzając na razie tej posady z powodu braku odpowiednio wyszkolonych kandydatów.

Mimo zmian personalnych w gronie nauczycielskiem, które nastąpiły w ciągu kursu, wyszkolenie uczniów na tem nie ucierpiało.

Frekwencja była dobra. Przeważna ilość ukończonych uczniów znalazła posady w mleczarstwie.

Sprawa rozszerzenia budynków szkolnych, wskutek zmian personalnych na stanowisku kierownika szkoły uległa pewnej zwłoce.

Dotąd wypracowano w biurze mleczarskiem kilka projektów tego rozszerzenia a po ich rozpatrzeniu zamierza Wydział krajowy zwrócić się do rządu celem zapewnienia sobie pokrycia części kosztów budowy.

Wobec projektu przedłożonego Wysokiemu Sejmowi co do podwyższenia poborów nauczycieli niższych szkół rolniczych, propozycję tę zastosowuje się również do kraj. szkoły mleczarskiej.

Wobec tego wstawiono do preliminarza na rok 1912 płacę kierownika o 240 koron tudzież nauczyciela chemika o 260 koron wyższą.

Płaca nauczyciela buchhaltera pozostaje niezmienioną.

Inne zmiany proponowane do budżetu na rok 1912 znajdują uzasadnienie przy preliminarzu na tenże rok, dlatego na tem miejscu bliżej się o nich nie wspomina.

Mleczarnia szkolna wykazała w ciągu roku zmniejszenie się ogólnej ilości mleka otrzymanej od dostawców — ilość ta wynosiła bowiem 742.000 litrów (dziennie 2030), podczas gdy w roku poprzednim 804.850 litrów. Przyczyną tego zmniejszenia się produkcji była pryszczycę, która tak silnie grasowała w okolicach Rzeszowa, że niektóre Spółki mleczarskie dostarczające mleko względnie śmietanę do szkoły, zmuszone były na dłuższy czas ruch wstrzymać.

Zamknięcie rachunków mleczarni szkolnej za rok 1910 wykazuje 2810 koron 47 halerzy zysku.

Bliższe szczegóły o sprawach szkoły i mleczarni szkolnej podaje za-
Alegat 1. łączone % sprawozdanie Dyrekcji szkoły.

II. Biuro mleczarskie.

Zakres działania biura mleczarskiego był taki sam jak w roku ubiegłym, to znaczy, że prócz ogólnej akcji mleczarskiej w kraju wykonywało biuro również opiekę nad spółkami mleczarskiemi podległymi patronatowi Wydziału krajowego łącznie z przeprowadzeniem czynności rewizyjnych w myśl ust. 3. § 14. ustawy państwowej z dnia 10. czerwca 1903 r. Nr. 133. Dz. pr. p.

Skład biura w okresie sprawozdawczym (17sto miesięcznym) był następujący:

1) *Dr. Tadeusz Ryłski*, krajowy instruktor mleczarstwa i kierownik biura. W czasie od 1. lipca 1910 do 30. listopada 1911, odbył Dr. Ryłski 144 dni podróży do 79 miejscowości. Celem tych podróży był udział w Walnych zebraniach spółek, konferencyach, lustracye, udział w egzaminach i ocenach masła.

Podobnie jak w roku poprzednim brał udział, jako członek, w posiedzeniach sekcji mleczarskiej przy Komitecie c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego, Komisji rolniczej Towarzystwa Kółek rolniczych, Wydziału Towarzystwa mleczarskiego, w Radzie nadzorczej Związku mleczarskiego, wreszcie Centralnego austriackiego Komitetu mleczarskiego we Wiedniu.

Nadto w półroczu letnim wykladał Dr. Ryłski mleczarstwo w Akademii rolniczej w Dublanach i redagował „Gazetę mleczarską“, w której zamieścił szereg artykułów fachowych.

2) *Inżynier Wacław Nowakowski*, jako instruktor mleczarstwa, zajęty był głównie wypracowywaniem planów i kosztorysów, nadzorowaniem budowy i wewnętrznego urządzenia tudzież puszczeniem w ruch mleczarni.

W tym celu odbył 117 dni podróży w ciągu okresu sprawozdawczego.

3) *Jan Licznarski*, jako instruktor mleczarstwa, prócz zajęć w biurze przeprowadzał techniczne lustracje serowarni i mleczarni, nadto uczył na czterotygodniowych kursach serkarskich urządzanych w kraj. szkole mleczarskiej w Rzeszowie.

Z dniem 1. czerwca 1911 r. został Jan Licznarski mianowany prowizorycznie kierownikiem kraj. szkoły mleczarskiej w Rzeszowie, opuścił więc dotąd zajmowane stanowisko.

W czasie jedenasto - miesięcznym odbył 128 dni podróży do 74 miejscowości.

4) *Inżynier Józef Mokrzyński*, przeniesiony z kraj. szkoły mleczarskiej w Rzeszowie, pełnił obowiązki instruktora, i jako taki, prócz zajęć w biurze przeprowadzał lustracje techniczne, wykonywał plany i kosztorysy.

Odbył ogółem w czasie siedniomiesięcznym 23 dni podróży do 18 miejscowości.

5) *Zygmunt Giegużyński*, lustrator rachunkowy, pracował w biurze w dziale obrachunkowym dla Spółek i przeprowadzał lustracje administracyjne tudzież zamknięcia rachunkowe w Spółkach mleczarskich.

Odbył 213 dni podróży w ciągu całego okresu sprawozdawczego.

Nadto był Z. Giegużyński kierownikiem kursu jednotygodniowego urządnego w Krakowie dla zawiadowców Spółek mleczarskich.

6) *Wincenty Badura*, jako instruktor-adjunkt, pracował w biurze, po-
zatem odbył 88 podróży, które zajęły 93 dni, głównie dla wzięcia udziału w zebraniach informacyjnych i założycielskich Spółek mleczarskich.

7) *Tadeusz Bąk*, mianowany instruktorem-praktykantem pełnił powyższe obowiązki, poczynawszy od 15. stycznia 1911 roku. Zajęty był głównie na miejscu w spółkach, dla przeprowadzenia lustracji technicznych, pouczeń mleczarza i uruchomienia mleczarni. W tym celu odbył 228 dni podróży.

8) *Wilhelmina Zeitleben*, manipulantka, załatwiała korespondencję biura.

9) *Janina Kuklanka*, manipulantka i buchalterka, zajęta była w dziale rachunkowym spółek mleczarskich tudzież korespondencji.

Ogółem ilość dni podróży wszystkich funkcyjaryuszów biura wynosiła w czasie siedniomiesięcznym 946. W powyższej ilości 52 dni zajęła kontrola mleczarni prywatnych (36 miejscowości), resztę lustracja spółek i sprawy organizacyjne.

W biurze załatwiono pisemnie 5114 spraw, w czem liczb Wydziału krajowego 448. Wysłano pism bezpośrednio 3580.

Skład personalu biura przewidziany w budżecie krajowym na r. 1911 wynosił siedm osób. Wszystkie posady były obsadzone, jakkolwiek w ciągu okresu sprawozdawczego zachodziły zmiany personalne.

Nadto jednak, z powodu znacznego zwiększenia czynności biura przez wprowadzenie działu obrachunkowego dla Spółek mleczarskich tudzież zwiększonej korespondencji, okazała się w ciągu roku 1911 potrzeba powiększenia personalu o jedną mundantkę-buchalterkę, na co Wydział krajowy zezwolił uchwałą z dnia 4. kwietnia 1911 LW. 43.481, wobec czego w preliminarzu na rok 1912 odpowiednią kwotę wstawiono.

Znaczne zwiększenie się agend biura przez powstawanie nowych Spółek, tworzenie mleczarni związkowych i poddawanie się mleczarni prywatnych pod kontrolę, spowodowało znaczne przekroczenie ryczałtu na koszt podróży urzędowych, wobec tego wstawia Wydział krajowy w preliminarz budżetu na rok następny, na powyższy cel, kwotę 15.000 koron — zatem o 5 tysięcy koron wyższą niż w roku ubiegłym.

Z tych samych przyczyn wstawia się w preliminarz na koszt utrzymania biura (korespondencja, podręczne laboratorium) kwotę 2000 koron — zatem o 500 koron więcej jak w roku bieżącym.

W przewidywaniu potrzeby pomnożenia ilości fachowo wykształconych sił dla Związku mleczarskiego, większych mleczarni związkowych i t. p. koniecznym się okazało zwiększenie funduszy przeznaczonych na stypendya mleczarskie. Z tego względu wstawił Wydział krajowy do preliminarza kwotę 3000 koron (o 1000 koron więcej jak w roku obecnym).

Wreszcie zaznaczyć należy, że na prośbę Rady kultury krajowej bukowińskiej odbył praktykę w biurze i niektórych spółkach mleczarskich, p. Władysław Dostał, desygnowany na referenta spraw mleczarskich przy tejże Radzie.

III. Inne sprawy mleczarskie.

Spółki mleczarskie. Podobnie jak w roku ubiegłym przeważna część zajęć biura skierowaną była do wykonywania opieki nad Spółkami mleczarskimi podległymi opiece Wydziału krajowego. O powyższym dziale czynności zamieściło biuro szczegółowe sprawozdanie w „Roczniku Spółek oszczędności i pożyczek” jakoteż innych Spółek rolniczych w Galicyi za rok 1910 i 1911. W sprawozdaniu tem mieszczą się między zamknięcia rachunkowe Spółek tudzież szczegółowy wykaz produkcji. Na tem miejscu więc podaje Wydział krajowy jedynie kilka uwag ogólnych z uwzględnieniem rozwoju Spółek do końca grudnia 1911.

Tabela, którą poniżej podajemy, uzmysławia rozwój Spółek mleczarskich w okresie czasu 1901 do 1911 włącznie:

Rok	Ilość Spółek czynnych pod patronatem Wydz. kraj.	Ilość stacji śmietankow.	Ilość członków	Ilość dostarczonego mleka	Uzyskano masła	Spienienie śmietanki z 1 litra mleka netto	Wartość bilansowa	
							budynków koron	urządzenia maszyn koron
1904	2	3	552	967.768	37.468	7.05	50.873.72	20.005.30
1905	4	6	1189	1.945.155	76.618	8.80	52.993.55	22.154.57
1906	11	16	2415	3.419.386	143.797	9.10	81.618.52	27.355.31
1907	18	22	3728	5.105.180	188.977	9.39	107.678.26	52.529.02
1908	22	38	5535	6.413.369	240.187	8.98	155.203.24	53.794.72
1909	30	55	7329	7.208.128	260.625	8.34	280.643.88	96.215.60
1910	47	83	10395	10.183.783	391.154.75	9.41	346.826.70	135.819.35
1911	59	90	13828	14.884.217	497.171.50	9.98	357.756.74	165.806.46

Dla wyjaśnienia dodać należy, że wykazano w tablicy tylko te Spółki, które były w danym roku przez dłuższy czas w ruchu i wskutek tego przeprowadzały u siebie zamknięcia rachunkowe.

Obecny stan Spółek posiadających definitywne przyjęcie do Patronatu a liczony po koniec listopada 1911 roku wynosi 66. Nadto w stadium rejestracji znajdowało się 11 Spółek, zaś 12 Spółek zostało w obecności urzędnika biura założonych, nie posiadały one jednak jeszcze przyrzeczenia przyjęcia do Patronatu, razem więc przyjąwszy, że wszystkie nowo-założone Spółki uzyskają przyjęcie do Patronatu, ilość ich wynosiłaby po koniec listopada br. 89. Oprócz tego odmownie załatwiono 4 prośby o założenie Spółki, z powodu braku wymaganych warunków.

Jak z powyższego zestawienia widać ruch w kierunku tworzenia Spółek mleczarskich jest stale dość silny.

Największą ilość Spółek mleczarskich posiada powiat rzeszowski (7), następnie gorlicki (6), po nich idą powiaty: Lwów, Rudki, Sokal (po 4), Bochnia, Nowy Sącz, Wadowice (po 3). Nadto 10 powiatów posiada po dwie

Spółki., 23 powiatów po jednej, zaś 40 powiatów nie posiada ani jednej Spółki.

Z tabelki powyżej zamieszczonej widać, że ilość przerobionego w 59 Spółkach mleka wynosiła w roku 1911 blisko 15 milionów litrów a spienienie śmietanki z litra mleka wynosiła w przecięciu rocznem 9.98 hal netto, było więc najwyższem w całym 7-leciu istnienia Spółek.

Ten dodatni objaw tłumaczy się w pierwszym rzędzie dobrymi cenami, uzyskiwanymi za masło przez Związek mleczarski, a także ściślejszą kontrolą techniczną zaprowadzoną przez biuro w Spółkach. Rok 1911 wykazuje znacznie lepsze spienienie nabiału jak w roku 1910, gdyż przeciętna cena za masło wypłacona przez Związek Spółkom była w przecięciu rocznem b. r. o 21.77 hal. na 1 kg wyższą aniżeli w roku ubiegłym.

Subwencya rządowa w kwocie 40.000 koron na zakupno głównych maszyn mleczarskich dla Spółek nie została również w roku sprawozdawczym podwyższoną, mimo rzeczywistej potrzeby. Z funduszków tych subwencyonowano w czasie od 1. lipca 1910 do 30. listopada 1911 21 Spółek mleczarskich przez udzielenie kompletnego urządzenia maszynowego dla mleczarni głównej a nadto udzielono wirówek dla 36 nowych fili śmietankowych.

Za wszystkie te maszyny i przybory mleczarskie zapłacono 68.452.66.

O Spółkach mleczarskich zostających pod bezpośrednią opieką „Sojuzu“ mleczarskiego w Stryju będzie mowa poniżej przy „Sojuzu“.

Mleczarnie związkowe. W ostatniem sprawozdaniu wspomniano o projekcie tworzenia większych t. zw. związkowych (centralnych) mleczarni. Sprawa ta w ciągu okresu sprawozdawczego przybrała realne kształty. C. k. Ministerstwo rolnictwa przyznając z subwencji traktatowych na rok 1910 i 1911 kwotę po 180.000 koron na cele mleczarskie akceptowało równocześnie projekt zużycia przedłożony mu przez Wydział krajowy a polegający na tem, aby zasiłku tego ile możności nie rozdrabniać lecz użyć na wielkie inwestycje, w pierwszym rzędzie, na tworzenie mleczarni związkowych i chłodni dla związków sprzedaży masła.

Ponieważ część subwencji w kwocie 90.000 koron została już przez c. k. Ministerstwo wwasygnowaną, przystąpiło biuro mleczarskie do zorganizowania pierwszej związkowej mleczarni w Łużnej (powiat Gorlice). Wypracowano mianowicie normalny statut, przeprowadzono roboty adaptacyjne w budynku na ten cel zakupionym, założono 5 spółek filialnych, zamówiono maszyny, tak że mleczarnia w ciągu stycznia lub lutego będzie mogła zostać uruchomioną.

W przygotowaniu nadto znajduje się mleczarnia związkowa w Krakowie, dla której wypracowano plany a obecnie znajduje się Wydział krajowy w pertraktacjach z Magistratem co do zakupu potrzebnego gruntu pod budowę.

Mleczarnie prywatne. Oprócz spółek mleczarskich, przyjmuje krajowe biuro mleczarskie pod swoją kontrolę — wyłącznie jednak techniczną — także mleczarnie prywatne, o ile właściciele ich podpiszą odpowiednią deklarację i o ile po zbadaniu na miejscu okaże się, że mleczarnia tak swoją produkcją jak i pomieszczeniem i urządzeniem maszynowem odpowiada wymogom.

W szczególności muszą się poddać pod kontrolę techniczną wszystkie te mleczarnie prywatne, które pragną korzystać z usług Związku mleczarskiego.

W roku ubiegłym, do 22 mleczarni prywatnych podległych kontroli technicznej biura przybyło dalszych 10 mleczarni a mianowicie: Łąka szlachecka, Horodyszcze, Brzozdowce, Dmytrze, Żurawno, Jedlicze, Gorzyce, Czerzeż, Siemikowce i Czaple.

W celu kontroli odbyli funkcyonaryusze biura 36 podróży, które zajęły 52 dni.

Związek mleczarski. Podobnie jak w roku ubiegłym, również w obecnym okresie sprawozdawczym skonstatować należy dalszy pomyślny rozwój tej instytucji.

Coraz znaczniejsza ilość mleczarni tak spółkowych jak i prywatnych skupia się w Związku, handel masłem odbywa się gładko, a na szczególne podniesienie zasługuje, że masło galicyjskie reprezentowane przez Związek notowane jest obecnie na rynku wiedeńskim, gdzie wyrabia sobie coraz lepszą markę.

Blizsze szczegóły o działalności tego stowarzyszenia zawiera sprawozdanie drukowane za rok 1909 i 1910.

Na tem miejscu więc podaje się jedynie ilość dostarczonego przez członków masła w drugim półroczu i 1910 i w ciągu dwunastu miesięcy roku 1911:

Rok	Miesiąc	Dostar- czono kg	Wypła- cono kor.	Cena za 1 kg loco mleczar- nia hal.
1910	Lipiec	27.319·67	69.535·98	254·5
	Sierpień	32.679·20	84.737·72	259·3
	Wrzesień	32.472·62	84.150·41	259·1
	Październik	23 201·50	64.797·23	279·2
	Listopad	14.452·87	43.069·62	297·4
	Grudzień	15.530·25	45.740·17	294·5
Za cały rok 1910 ilość dostarczone- go masła razem		145.656·11	392.031·13	—
1911	Styczeń	16.186·37	44.865·43	277·1
	Luty	15.514·83	43.593·47	280·9
	Marzec	24.779·33	71.297·71	287·7
	Kwiecień	18.737·12	53.938·33	289·3
	Maj	40.871·43	110.337·12	271·2
	Czerwiec	53.904·70	135.112·94	251·0
	Lipiec	49.233·95	126.851·61	258·2
	Sierpień	42.589·90	116.131·98	273·4
	Wrzesień	42.089·25	122.853·25	285·0
	Październik	36.270·25	109.614·41	303·8
	Listopad	21.366·50	68.534·78	322·0
	Grudzień	16.082·75	53.138·43	297·4
	Rok 1911	377.626·38	1,128.084·51	281·97

Do powyższego zestawienia dodać należy, że wyżej wymieniona cena przeciętna jest ceną wypłaconą mleczarniom za masło po potrąceniu kosztów transportu, które pokrywa Związek. Nadto, jak obecnie wnioskować można — pokrywa Związek w roku bieżącym swoje koszty handlowe z nadwyżki ceny uzyskanej za masło, a nadto poważną kwotą zasilić będzie mógł swój fundusz rezerwowy.

Z powyższego zestawienia tabelarycznego widzimy, że ilość masła dostarczonego Związkowi wzrosła o 54·9% w porównaniu z rokiem ubiegłym.

Cała ilość masła dostarczona Związkowi w ciągu jedenastu miesięcy roku 1911, łącznie z zapasem pozostałym z grudnia 1910 roku sprzedana została, jak następuje:

we Lwowie	32,072-10	
w Krakowie	55,307-35	
w reszcie Galicyi	<u>25,357-30</u>	112,736-75
we Wiedniu		216,822-05
w innych krajach austriackich (Morawy, Czechy, Śląsk, Bośnia) .		45,373-75
na Węgrzech (Chorwacya)		6,101-50
w Turcyi		462-50

Na rok 1911 przyznana została Związkowi subwencya krajowa w sumie 6.000 koron, którą to kwotę w całości wypłacono, nadto subwencya c. k. Ministerstwa rolnictwa w kwocie 8.000 koron, z której Związek otrzymał dotąd w gotówce pierwszą ratę w kwocie 4.000 koron.

Członków liczyło stowarzyszenie z końcem listopada b. r. 68, z tego:

spółek mleczarskich	52
prywatnych mleczarni	10
osób fizycznych	6

Pomyślny rozwój Związku w pierwszych latach istnienia nie uwalnia jednak instytucji publicznych, zajmujących się mleczarstwem, od dalszej pomocy materyjalnej w celu ugruntowania bytu i ulepszeń w funkcjonowaniu stowarzyszenia mającego pierwszorzędne znaczenie dla rozwoju mleczarstwa w kraju.

To też Wydział krajowy w propozycji zużycia wyżej wspomnianych subwencji traktatowych na rok 1910 i 1911 uwzględnił koszt budowy chłodni, magazynów i biur dla Związku w Krakowie, dokąd siedziba Związku zostanie przeniesioną, wobec tego, że Kraków jest lepszym punktem handlowym.

Projekt ten jest blizkim realizacji, Ministerstwo bowiem subwencję na cel powyższy przyznało, grunt odpowiedni dzięki współdziałaniu Magistratu miasta Krakowa jest zapewniony, a plany w biurze mleczarskiem wypracowane, tak że po ostatecznem załatwieniu formalności połączonych z kupnem placu, budowa będzie mogła zostać rozpoczętą prawdopodobnie z wiosną roku 1913.

Sojuz gospodarsko-mleczarski w Stryju — jest stowarzyszeniem wspólnie pracującym ze Związkiem mleczarskim dla Spółek mleczarskich ruskich przez siebie zakładanych.

Działalność ta, jakkolwiek w gruncie rzeczy pożyteczna, niejednokrotnie krzyżowała się z działalnością krajowego biura mleczarskiego, wobec czego zachodziła obawa, że cała akcja na polu mleczarstwa we wschodniej części kraju może z tego powodu poważnego doznać uszczerbku.

Zaznaczyć należy, że potrzebę zgodnego współdziałania z akcją Wydziału krajowego odczuwały również koła kierujące działalnością Sojuza, to też chętnie reprezentanci tego stowarzyszenia wzięli udział w konferencji zwołanej przez Wydział krajowy w celu porozumienia się. Rezultatem konferencji było rzeczywście ułożenie głównych zasad postępowania, aby uniknąć pewnej dotychczasowej rozbieżności.

Wobec tego Wydział krajowy — w uznaniu rzeczywistych potrzeb — poparł u c. k. Ministerstwa rolnictwa prośbę Dyrekcji Sojuza o udzielenie mu funduszków na wybudowanie chłodni, magazynów, biur, tudzież mleczarni wzorowej połączonej z kursami dla wykształcenia mleczarzy, jako przyszłych kierowników Spółek.

Budowa chłodni i organizacja kursów przygotowawaną jest w porozumieniu z krajowem biurem mleczarskiem.

Prócz tego przyznał Wydział krajowy stowarzyszeniu subwencję na organizację handlu masłem w kwocie 5.000 koron — z własnych funduszków.

Sojuz gospodarsko-mleczarski w Stryju łączył w sobie z końcem 1910 r. 55 mleczarni, w czem 51 spółek czynnych względnie znajdujących się w stadium założenia.

Trzydzieści sześć Spółek mleczarskich czynnych przerobiły w r. 1910 2,910,525 ltr. mleka.

Sam Sojuz mleczarski liczył w 1910 r. 235 członków; własny majątek stowarzyszenia w udziałach i funduszu rezerwowym wynosił 28.471.89 kor. Obrót towarowy wynosił 746.771.87 kor., zaś obrót kasowy 3,932.847.38 kor.

Kursa dla zawiadowców spółek. Celem lepszego zapoznania członków zarządów tudzież członków rad nadzorczych Spółek, rozpoczęło krajowe biuro mleczarskie urządzanie w miarę potrzeby kursów kilkudniowych, obejmujących rachunkowość mleczarską ze szczególnem uwzględnieniem przeprowadzania zamknięć rachunkowych, tudzież techniczną kontrolę mleczarni.

Pierwszy taki kurs odbył się w Krakowie w czasie od 20—25. listopada 1911 roku. Wzięło w nim udział 15 uczestników reprezentujących 12 Spółek.

Uczestnicy otrzymywali z funduszy krajowych zwrot kosztów podróży tudzież zasiłek w kwocie 2 koron dziennie na utrzymanie. Nadto dzięki życzliwości Magistratu miasta Krakowa uzyskano dla uczestników bezpłatne pomieszczenie w jednym z budynków miejskich.

Uczyli na kursie: lustrator biura mleczarskiego Z. Giegużyński i kierownik dr. T. Ryłski.

Stypendya. Z funduszy swych udzielił Wydział krajowy stypendyów następującym kandydatom:

1. Tadeuszowi Zakrzewskiemu dla odbycia studyów dojarskich i chowu bydła mlecznego (Szkoła roln. w Suchodole; szk. gospodarstwa alpejskiego w Grabnerhof; kursa dojarskie w Eggenburgu).

2. Eugeniuszowi Ślusarzowi, dla odbycia studyów mleczarskich tudzież chemiczno-bakteryologicznych. (Akademia ziemiańska w Wiedniu; Szkoła mleczarska w Kromieryżu).

3. Drowi Eugeniuszowi Kindraczkowi (praktyka w Szkole mleczarskiej w Rzeszowie; Akademia ziemiańska w Wiedniu, tudzież praktyka w mleczarniach miejskich tamtejszych).

Współdziałanie innych Instytucji i Towarzystw. Ponieważ jak to wyżej zaznaczono, powodzenie i szybki rozwój akcji mleczarskiej zależnym jest od odpowiedniej organizacji pracy i zgodnego współdziałania instytucji mleczarstwem się zajmujących, dlatego z uznaniem podnieść należy, że także w obecnym roku sprawozdawczym harmonia ta niezem zakłóconą nie została.

Biuro Patronatu Spółek oszczędności i pożyczek, na konferencyach powiatowych delegatów Spółek o. i p. poruszało sprawę organizowania Spółek mleczarskich. W niektórych z tych konferencji brał udział delegat biura mleczarskiego z odpowiednim referatem.

Zarząd główny Towarzystwa Kółek rolniczych na kursach weterynaryjno-hodowlanych tudzież zjazdach powiatowych unieszczał często referaty o organizowaniu spółek. Prelegentami na zjazdach tych zazwyczaj byli urzędnicy biura mleczarskiego. Nadto lustratorowie Towarzystwa przeprowadzali żywą propagandę w kierunku organizowania spółek, uwieńczoną wielokrotnie pomyślnym rezultatem.

Na przyszłość spodziewać się należy, że działalność ta będzie jeszcze bardziej owocną, bowiem starania Zarządu głównego co do uzyskania subwencji państwowej na utrzymanie osobnego instruktora mleczarstwa, pomyślnie zostały załatwione.

Co do obu głównych Towarzystw rolniczych, to współdziałanie ich polegało, podobnie jak w latach ubiegłych, na agitacji, udzielaniu zasiłków na agitacyjne wycieczki włościańskie do Spółek, przyznawanie stypendyów kandydatom na mleczarzy w Spółkach.

Wszystko to odbywało się w ścisłym porozumieniu z krajowym biurem mleczarskiem.

W ten sposób udzielano zasiłków w obrębie działalności c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie:

Na wycieczki włościańskie: Zarządom Kół Tow. Szkoły lud. w Gródku Jagiellońskim i Kołomyi, tudzież Zarządowi powiatowemu Kółek rolniczych w Stanisławowie. Pozatem udzielono na propozycję biura mleczarskiego za-

siłków w kwocie 90—130 koron następującym dwunastu Spółkom mleczarskim dla kształcenia mleczarzy: Wesoła, Wołków, Hałuszczyńce, Siemianówka, Parchacz, Kutkorz, Putiatyńce, Koropiec, Pnikut, Rosulna, Sąsiadowice i Wojutyce. Nadto Komitet Towarzystwa udzielił stypendya trzem hospitantom kraj. Szkoły mleczarskiej w Rzeszowie.

Komitet krakowskiego Towarzystwa rolniczego udzielił w okresie sprawozdawczym. zasiłków na wykształcenie mleczarzy ośmiu Spółkom: (Wieprz, Dobczyce, Mstów, Siedlce, Łużna, Wajaszówka, Moszczenica, Suchodół), nadto subwencyonował cztery wycieczki włościańskie do Spółek mleczarskich.

W sprawie porozumienia co do zużycia na mleczarstwo części subwencji traktatowych udzielonych Towarzystwom tudzież w sprawie mleczarń związkowych, urządzono staraniem kraj. biura mleczarskiego z delegatami Zarządów wszystkich wyżej wspomnianych Towarzystw konferencje.

Ruch wydawniczy. Organem poświęconym mleczarstwu jest „Gazeta mleczarska“, wychodząca rok ósmy we Lwowie pod redakcją dra Ryłskiego, a przy współpracownictwie wszystkich urzędników biura.

Nadto wydano staraniem biura a nakładem Czasopisma dla Spółek rolniczych broszurę p. t. „Włościańskie Spółki mleczarskie“ — tudzież nakładem Biura Patronatu Spółek o. i p. cały szereg druków i formularzy potrzebnych Spółkom.

Oceny masła. W dniach 19. i 20. grudnia 1910 roku odbyła się jednasta z rzędu ocena masła w Rzeszowie. Wynik jej okazał się pomyślniejszy aniżeli poprzedniej oceny zimowej, głównie z tego powodu, że skonstatować można było zmniejszanie się ilości masła „wadliwego“ i „złego“, a zwiększanie „bardzo dobrego“ i „dobrego“.

Ogółem z 41 próbek uznano jako:

bardzo dobre	15 próbek = 36·5%
dobre	24 „ = 58·5%
wadliwe	2 „ = 4·8%
złe	— „ = —

Sprawozdanie powyższe z powodu niemożności wzięcia go pod obrady Wys. Sejmu nie zostało oddane do druku. Wydział krajowy zatem przedkłada je obecnie, uzupełniając poniżej krótkim sprawozdaniem za czas od 1. grudnia 1911 do 30. czerwca 1912 roku:

I. Szkoła mleczarska.

W powyżej wymienionym siedmiomiesięcznym okresie sprawozdawczym nie zaszły żadne poważniejsze zmiany w organizacji szkoły. Rozwój jej był normalny. W składzie personalu szkoły nie zaszły również poważniejsze zmiany z wyjątkiem obsadzenia opróżnionej posady nauczyciela rachunkowości i buchaltera. Posadę tę powierzył Wydział krajowy prowizorycznie p. Franciszkowi Steinowi, b. nauczycielowi szkoły wydziałowej im. Konarskiego w Rzeszowie, który również od założenia szkoły mleczarskiej uczył tamże jako docent języka polskiego i spełniał funkcje pomocnika biurowego. P. Franciszek Stein objął obowiązki począwszy od 1. kwietnia 1912 roku.

Uchwałą z dnia 19. marca 1912 roku mianował Wydział krajowy p. Jana Licznarskiego, pełniącego dotąd prowizorycznie obowiązki kierownika — stałym kierownikiem szkoły z przyznaniem mu pełnych poborów budżetem przewidzianych.

Oprócz zwyczajnych uczniów na rocznym kursie maślarsko-serowarskim, który odbywał się w ciągu okresu sprawozdawczego, przyjęła szkoła również znaczną ilość hospitantów na dłuższy lub krótszy okres czasu, wśród których przewagę stanowili kandydaci na kierowników spółkowych mleczarń włościańskich.

II. Biuro mleczarskie.

Skład biura uległ zmianie o tyle, że inż. Józef Mokrzyński w grudniu 1911 roku został zwolniony z zajmowanej posady, której nie obsadzono z powodu braku odpowiedniego kandydata. W miarę wzrostu ilości Spółek mleczarskich ilość zajęć w biurze doznała znacznego wzrostu w porównaniu z pierwszym półroczem roku ubiegłego. Pism załatwiono ogółem 2.690, co stanowi wzrost o 45%. Ogólna ilość Spółek mleczarskich posiadająca przyjęcie do Patronatu wzrosła do liczby 96, a więc powiększyła się o 16 w porównaniu z rokiem ubiegłym.

To samo odnosi się do podróży lustracyjnych, których odbyło się w roku 1912:

w styczniu	w 21	mięscowościach	w 39	dniach
„ lutym	„ 12	„	„ 22	„
„ marcu	„ 32	„	„ 60	„
„ kwietniu	„ 18	„	„ 44	„
„ maju	„ 29	„	„ 47	„
„ czerwcu	„ 31	„	„ 73	„

Razem w 143 miejscowościach w 285 dniach

Nadto pod opieką Biura mleczarskiego pozostają duże i rosnące szybko instytucje, jak: Związek mleczarski, wykazujący dziś milionowe obroty, Ruddecka mleczarnia związkowa z filialną mleczarnią we Lwowie, Związkowa mleczarnia w Łużnej, które to instytucje same tylko wymagałyby osobnego lustratora ze względu na rozmiary produkcji i obrotów.

Mimo to, na razie Wydział krajowy nie przedstawia Wysokiemu Sejmowi wniosku o powiększenie personalu Biura, rozwój jednakże całej akcji wymaga częściowej jego reorganizacji, spowodowanej tem, że dla racjonalnego wykonywania kontroli administracyjnej i technicznej Spółek, tudzież przeprowadzania zamknięć rachunkowych, potrzebnem się okazuje podzielenie całego obszaru kraju na trzy rejony i oddanie w nich lustracji trzem lustratorom, którzy wówczas w całej pełni byłiby odpowiedzialni za powierzony ich pieczy okręg.

Dotąd lustrację Spółek przeprowadzał jeden tylko lustrator (Z. Giegużyński), który w przyszłości, w myśl projektu Biura mleczarskiego objąłby rejon zachodnio-galicyski, prócz tego superrewizję innych rejonów, tudzież lustrację Związku mleczarskiego i mleczarni o znaczniejszych obrotach, a nadto prowadziłby dział obrachunkowy dla Spółek w Biurze i kursa dla zawiadowców Spółek. Dla dwu pozostałych rejonów zamianowanoby lustratorów młodszych.

W zamian za to zwinąć można jedną posadę instruktora (z płacą 3.000 koron) i instruktora-adjunkta (z płacą 2.400 koron).

Nadto proponuje się zwiniecie drugiej posady instruktora (z płacą 3.000 koron), a utworzenie na to miejsce posady inżyniera.

Z uwzględnieniem tych zmian Biuro mleczarskie w przyszłości składałoby się: z kierownika, inżyniera, trzech lustratorów, instruktora (zamiast instruktora-praktykanta) tudzież dwu pomocniczych sił biurowych.

Szybkie wzmaganie się agend Biura, a — co za tem idzie — rosnąca odpowiedzialność, która ciąży na jego funkcyjaryuszach, tudzież fakt, że trzech z nich pracuje w Biurze mleczarskiem od 3—5 lat, skłoniła Wydział krajowy do przedłożenia Wysokiemu Sejmowi wniosku o podwyższenie poborów łącznie ze stabilizacją trzech urzędników Biura, a mianowicie: inż. Wacława Nowakowskiego (pobiera obecnie jako instruktor płacę 3.000 kor. i służy od 4 lat); lustratora Zygmunta Giegużyńskiego (pobiera płacę 3.000 kor. i służy trzy lata); wreszcie Wincentego Badury (pobiera 2.400 kor. i służy 5 lat).

Prócz tego uwzględniono w preliminarzu uregulowanie poborów dra T. Ryłskiego jako kierownika Biura, przez udzielenie mu rangi VII. — Dr. Ryłski z końcem grudnia 1912 będzie miał 14 lat i 10 miesięcy służby, przyznanie mu zaś rangi sekretarza pociągnie za sobą wyższy wydatek tylko o 30 koron rocznie.

Odpowiednie wnioski w tych sprawach zamieszczone zostały na końcu niniejszego sprawozdania, tudzież znalazły wyraz w preliminarzu budżetu biura mleczarskiego na rok 1913.

Z uwzględnieniem powiększenia ryczałtu na dyurna o 539 koron, wydatek połączony z powyższą reorganizacją biura wynosi rocznie 3.169 koron.

III. Inne sprawy mleczarskie.

Spółki mleczarskie. Ruch w kierunku zakładania nowych Spółek mleczarskich był w półroczu sprawozdawczym nader ożywiony. Do końca grudnia 1911 roku było w ruchu 59 Spółek; do końca czerwca 1912 roku puszczono w ruch nowych 10 mleczarni spółkowych, tak że ilość ich wynosiła ogółem 69. Nadto było zarejestrowanych nowych Spółek posiadających już definitywne przyjęcie do Patronatu 27, które zajęte były przygotowaniem lokalu pod mleczarnię i urządzeniem maszynowym. Razem więc pod Patronatem Wydziału krajowego z końcem czerwca 1912 roku znajdowało się 96 spółek z przeszło 100 filiami, nie licząc Spółek, które posiadały tylko przyrzeczenie przyjęcia i znajdowały się w stadyum rejestracji.

Związek mleczarski. Związek mleczarski we Lwowie zamknął swoje rachunki za rok 1911 czystym zyskiem w kwocie 15.914 koron i 60 hal., a ponieważ subwencje państwowe i krajowe wynosiły razem 14.000 koron, mógł więc całą tę kwotę łącznie z częścią własnego dorobku przelać do funduszu rezerwowego, zaś wszystkie swoje koszty administracyjne i handlowe pokryć z własnych funduszy.

Koszta te na 1 kg. masła wynosiły w r. 1911: 13³² halerzy, były więc na ogół niewysokie, a niższe jak w roku poprzednim (13⁵⁴ halerzy).

Również także w pierwszej połowie 1912 roku rozwój tej instytucji był normalnym i pomyślnym.

Dla zilustrowania go przytaczamy poniżej zestawienie dostawy masła w ciągu pierwszych sześciu miesięcy 1912 roku, tudzież cenę przeciętnie za masło uzyskaną i wypłaconą członkom:

Rok 1912	Przychód masła w kg.	Cena za 1 kg. masła w hal.	
		uzyskana	wypłacona
Styczeń . . .	14,837 ⁷⁵	334 ⁵	321 ⁴
Luty	14,752 ⁹⁰	336 ⁶	320 ⁶
Marzec . . .	20,196 ⁵⁰	350 ²	335 ²
Kwiecień . . .	16,511 ⁵⁰	336 ¹	320 ⁰
Maj	33,708 ⁰⁰	313 ²	300 ⁶
Czerwiec . . .	57,367 ⁷⁵	294 ⁵	270 ⁷
Razem .	157,374 ⁴⁰	—	—

Nader pomyślnie rozwijał się także w półroczu sprawozdawczym dział sprzedaży maszyn dla członków i Wydziału krajowego. Związek zaangażował nadto fachowego montera, obecnie więc wykonuje wszelkie urządzenia maszynowe mleczarni, a także od czasu do czasu rewizye maszyn w ruchu będących, dla członków swoich zupełnie bezpłatnie.

Kursa dla zawiadowców Spółek. Drugi z rzędu kurs dla zawiadowców Spółek mleczarskich odbył się we Lwowie w czasie od 11—16. grudnia 1911 r. z tym samym planem jak poprzedni kurs w Krakowie. Uczestników było dwudziestu. Uczyli na kursie: lustrator Z. Giegużyński i dr. Rylski.

Stypendya. Z funduszków krajowych udzielono w okresie sprawozdawczym następujących zasiłków na kształcenie się w mleczarstwie:

1. Inż. Wacławowi Nowakowskiemu, instruktorowi kraj. Biura mleczarskiego kwotę 400 koron na zapoznanie się z urządzeniem chłodni i mleczarni związkowych we Wiedniu, Peszcie i innych miastach węgierskich.

2. Jędrzejowi Czuchrze, kwotę 600 kor. na 3-miesięczną praktykę mleczarską w Spółkach mleczarskich i Biurze mleczarskiem;

3. nadto udzielono całego szeregu zasiłków Spółkom mleczarskim na kształcenie mleczarzy.

Na podstawie powyższego sprawozdania Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm przyjmuje do wiadomości niniejsze sprawozdanie.

II. Sejm znosi dotychczasowy etat płac Biura mleczarskiego Wydziału krajowego, a natomiast ustanawia go z dniem 1. stycznia 1913 roku w sposób następujący:

a) posadę etatową kierownika Biura w randze VII. z płacą 4.800 koron rocznie i dodatkiem aktywalnym 1.610 koron, tudzież prawem do trzech dodatków, z których dwa pierwsze pięcioletnie po 600 koron i jeden trzyletni po 400 koron;

b) posadę etatową inżyniera w randze i z poborami inżynierów II. klasy, zatem z płacą 2.800 koron rocznie i dodatkiem aktywalnym 1.200 kor., tudzież czterema dodatkami trzechletnimi po 200 koron;

c) posadę etatową lustratora starszego w randze i z poborami starszych lustratorów Biura Patronatu Spółek oszczędności i pożyczek, z płacą 2.800 koron, dodatkiem aktywalnym w kwocie 1.200 koron, tudzież czterema dodatkami trzechletnimi po 200 koron;

d) dwie posady nieetatowe lustratorów młodszych z wynagrodzeniem w wysokości po 3.000 koron;

e) posadę nieetatową instruktora z wynagrodzeniem 1.920 kor. rocznie.

Kierownik biura, inżynier, lustrator starszy są urzędnikami Wydziału krajowego z prawami i obowiązkami określonymi ustanową służby krajowej i statutem emerytalnym z dnia 16. marca 1907 roku, uzupełnionych uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 14. lutego 1912, a wprowadzonych rozporządzeniem Wydziału krajowego z dnia 20. lutego 1912 I.W. 28.178.

**Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerji
wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.**

Marszałek krajowy:

Adam Gołuchowski w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Tadeusz Piłat w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Sprawozdanie

Dyrekcji kraj. Szkoły mleczarskiej w Rzeszowie za czas
od 1. listopada 1909 do 31. sierpnia 1911 r.

Niniejsze sprawozdanie z 22-miesięcznego okresu działalności szkoły, obejmuje ósmy i dziewiąty rok istnienia.

Celem szkoły jest według statutu organizacyjnego, teoretyczne i praktyczne kształcenie pracowników mleczarskich i serowarskich, nadto zaznajamianie z przemysłem mleczarskim szerszych warstw interesowanych przez przyjmowanie hospitantów i urządzenie krótkotrwałych kursów specjalnych.

To też w okresie sprawozdawczym ukończono dwa roczne kursa maślarsko-serowarskie, tudzież jeden dwutygodniowy kurs nadzwyczajny dla słuchaczy średnich i wyższych Zakładów rolniczych i Akademii weterynarskiej.

Grono nauczycielskie.

Grono nauczycielskie pomnożone zostało w okresie sprawozdawczym o dwie stałe siły, mianowicie o nauczyciela chemii i buchhaltera.

Skład grona nauczycielskiego był następujący:

1. *Józef Mokrzyński*, inżynier, pełnił obowiązki kierownika szkoły do dnia 27. maja 1911 r.

Od tego czasu Wydział krajowy powierzył kierownictwo szkoły *Janowi Licznarskiemu*, instruktorowi mleczarstwa, zajętemu dotychczas w Biurze mleczarskim Wydziału krajowego we Lwowie.

Kierownik szkoły prowadził administrację szkoły i mleczarni, uczył mleczarstwa, rachunkowości i kalkulacji mleczarskiej.

2. *Eugeniusz Ślósarz*, inżynier-chemik, po ukończeniu studiów przygotowawczych bakteriologicznych, pod kierunkiem prof. W. Winklera we Wiedniu, jako stypendysta Wydziału kraj. mianowany od 1. lipca 1911 r. nauczycielem pomocniczym chemii, prowadził pracownię chemiczną i bakteriologiczną, uczył chemii, fizyki i mykologii mleczarskiej.

3. *Emil Kuchyt*, zajęty od 15. lutego 1910 do maja 1911 jako nauczyciel do nauk elementarnych i buchhalter.

Wskutek opróżnienia tej posady Wydział krajowy powierzył tymczasowo naukę języka polskiego i prowadzenie korespondencji *Franciszkowi*

Steinowi, a nauki rachunków *Michałowi Pelcowi*, nauczycielom miejskiej szkoły ludowej w Rzeszowie.

4. *Zygmunt Brudziński*, instruktor-serowar, kierował do 30. lipca 1911 r. praktycznymi zajęciami uczniów w serowni szkolnej.

Po nim objął obowiązki instruktora serowara *Marcin Mączka*, były uczeń szkoły.

5. *Teodor Wyszomierski*, instruktor-mleczarz, zajęty był do 15. sierpnia 1910 r. Po nim pełnił obowiązki instruktora-mleczarza były uczeń tutejszego Zakładu *Piotr Nowak* do 30. czerwca 1911, a od 1. września 1911 *Józef Mikiński*, także były uczeń szkoły.

Instruktor-mleczarz dozorował uczniów, przy zajęciach praktycznych w mleczarni.

6. *Ludwik Kawecki*, kierownik kraj. niższej szkoły rolniczej w Miłociźnie, uczył jako nauczyciel dochodzący hodowli bydła.

7. *Feliks Kramer*, starszy inżynier kolei państwowych, uczył w r. 1911 jako nauczyciel dochodzący, obsługi kotłów parowych.

8. *Jan Głowacki*, egzaminowany maszynista, kierował praktyką uczniów przy maszynie parowej, uczył ślusarstwa i monterki maszyn mleczarskich.

Antoni Druszkiewicz, majster stolarski, jako dochodzący, uczył praktycznej stolarki.

Nauka.

Plan organizacyjny szkoły przepisuje urządzenie w ciągu roku dwu kursów maślarskich:

- a) niższego 4-miesięcznego;
- b) wyższego 8-miesięcznego;
- c) równoczesnego rocznego kursu serowarskiego.

Jednakże dość znaczne przeobrażenia, które dokonały się z biegiem czasu w rodzinnym mleczarstwie, wymagają rewizji programu nauki, dopóki zaś ta nie nastąpi, należy o ile możliwości, przedłużać czas trwania nauki. To też urządzono w okresie sprawozdawczym, 2 roczne kursa maślarsko-serowarskie, z końcem zaś pierwszego, równoczesny dwutygodniowy kurs nadzwyczajny dla słuchaczy średnich i wyższych zakładów rolniczych.

Na kursie serowarskim, który odbywał się równocześnie z kursem maślarskim, kształcono tylko po 2 kandydatów. W przyszłości jednak liczbę tę trzeba będzie powiększyć, gdyż nie można było obsadzić wszystkich zgłoszonych wolnych posad serowarów.

Zakres nauki pozostał na ogół ten sam, jak w poprzednim okresie sprawozdawczym, dlatego nie wymieniamy bliższych szczegółów.

Zaznaczyć jednak należy, że z końcem okresu sprawozdawczego, od chwili obsadzenia posady chemika, rozszerzenia pracowni chemicznej i stworzenia zaczątków pracowni bakteryologicznej, nastąpiło pewne rozszerzenie i pogłębienie nauki chemii i mykologii mleczarskiej. Jak w latach poprzednich tak też w okresie sprawozdawczym, uczniowie odbyli kilka wycieczek do mleczarni spółkowych i prywatnych: w Zaczerniu, Krasnem, Oleszycach, Wysocku, Rawie ruskiej, Krakowie, Królówce i Rybniej.

Kurs maślarsko-serowarski

trwający od 16. września 1909 r. do 15. września 1910 r. ukończyło 8 uczniów zwyczajnych i 4 hospitantów, którym Wydział krajowy zezwolił na składanie egzaminu końcowego. Z pomiędzy nich jeden uczeń zwyczajny i jeden hospitant ukończyli kurs jako serowarzy. Prawie wszyscy uczniowie i hospitanci, przed wstąpieniem na ten kurs, odbyli poprzednio kilkumiesięczną praktykę mleczarską, 2 miało ukończoną niższą szkołę rolniczą, jeden zaś studium rolnicze w Krakowie.

Wynik egzaminu był następujący:

W naukach praktycznych:
bardzo dobry 7 kandydatów
dobry 3 " "
dostateczny 2 " "

12 kandydatów

W naukach teoretycznych:
3 kandydatów
7 " "
2 " "

12 kandydatów

Poniżej zestawiona tabela podaje nazwiska uczniów i hospitantów tego kursu, zatrudnienie rodziców, skąd pochodzili i jaki zawód obrali po ukończeniu szkoły.

L. p.	Nazwisko i imię	Zatrudnienie ojca	Pochodził	Zatrudnienie po skończeniu kursu
1	Korbecki Franciszek	rolnik	z Galicyi	kierownik Sp. mlecz. w Chmielniku
2	Nowak Ludwik	"	"	pomocnik mleczarski w Przemyślu
3	Nowak Piotr	"	"	zastępca instruktora mlecz. w kraj. Szkole mleczarsk.
4	Ruczajewicz Bronisław	mieszczanin	"	pomocnik mleczarski w Stanisławowie
5	Rajca Jan	rolnik	"	kierownik Sp. mleczar. Witanowice
6	Rzerzicha Teofil	leśnik	"	kierownik Sp. mleczar. Dobczyce
7	Szeliski Antoni	rolnik	"	kierow. mlecz. dworsk. na Litwie
8	Szyszkowski Francisz. (serowar)	"	"	asyst. kontroli mleczn. w Król. Polskiem
9	Łukaszewski Maryan (hospit.)	mieszczanin	Król. Polskie	magazynier mlecz. Henneberga w Warszawie
10	Koliński Aleksander (hosp.)	rolnik	"	magaz. mlecz. Łuczanowickiej Kraków
11	Czuprykowski (hospit.)	aptekarz	"	kierownik mleczarni Dobrzechów
12	Zakrzewski Tadeusz (hosp. serkarz)	urzędnik	"	instruktor Gał. Tow. mleczarskiego

Dwutygodniowy kurs nadzwyczajny maślarski urządzony dla słuchaczy wyższych Zakładów trwał od 20. lipca do 5. sierpnia. Ukończyło go 5 słuchaczy Akademii rolniczej w Dublanach.

1. Jan Kuliński, 2. Tadeusz Zieliński, 3. Romuald Weiss, 4. Jan Terlecki, 5. Władysław Lewandowski.

W roku 1910 prócz powyższych uczęszczali do szkoły przez dłuższy lub krótszy czas następujący praktykanci i hospitanци:

1. Łukasz Borek, kierownik Spółki mlecz. w Cebłowie,
2. Jan Jaśkiewicz, " " " w Wołkowie,
3. Jan Smoroń " " " w Wesołej
4. Iwan Czarnobrywyj, słuchacz III. r. teologii
5. Kazimierz Balicki (hosp.) instruktor Tow. roln. w Krakowie
6. Wacław Wąsowski (hosp.) " " " " "

Kurs maślarsko-serowarski od 1. września 1910 do 31. sierpnia 1911.

Kurs ten ukończyło 11 uczniów i 5 hospitantów z następującym wynikiem:

W naukach teoretycznych:		w naukach praktycznych:	
bardzo dobry	2 kandydatów	6 kandydatów	
dobry	12 "	9 "	
dostateczny	2 "	1 "	
16 kandydatów		16 kandydatów	

Bliższe szczegóły dotyczące rodziców, miejsca rodzinnego, obranego zawodu po ukończeniu szkoły, zawiera poniżej zamieszczona tabela:

I. p.	Nazwisko i imię	Zatrudnienie ojca	Pochodził	Zatrudnienie po ukończeniu szkoły
1	Bil Wit (serkarz)	rolnik	z Galicyi	pomocnik serowarski w Król. Polsk.
2	Bojko Grzegorz	"	"	kierownik filii Sp. ml. w Parchaczu
3	Chałgasiewicz Tadeusz	mieszczanin	"	poszedł do wojska
4	Jankiewicz Józef	rolnik	"	"
5	Kamiński Józef	szewc	"	poszedł do wojska
6	Kogut Franciszek	rolnik	"	pomocnik mleczarski w Krakowie
7	Kupczyn Józef	"	"	kierown. mlecz. dwor. w Łącku
8	Mikiciński Józef	"	"	instruktor-mlecz. w kr. Szkole mlecz.
9	Pańczyszyn Dymitr	"	"	pomocnik mlecz. w Rumnie
10	Szustaczyński Ludwik	szewc	"	pomoc. ml. we Lwowie

Lp.	Nazwisko i imię	Zatrudnienie ojca	Pochodził	Zatrudnienie po ukończeniu szkoły
11	Zając Kosma	rolnik	z Galicyi	kier. mlecz. dworskiej w Czarnokońcach wiel.
12	Kucharski Marceli (hosp.)	urzędnik	Król. Polskie	kierownik Sp. mlecz. w Dobczycach
13	Wiechowski Kazimierz (hosp.)	rolnik	"	pomocnik serowarski Przemyśl
14	Taranowicz Józef (hosp.)	"	z Galicyi	poszedł na praktykę serowarską
15	Piotrowski Czesław (hosp.)	"	Król. Polskie	pomocnik mleczarski Jarosław
16	Reicher Roman (hosp.)	nauczyc.	z Galicyi	?

Przed wstąpieniem na kurs kandydaci wymienieni, odbyli prawie wszyscy praktykę mleczarską, 2 z nich ukończyli niższą szkołę rolniczą.

Również podczas tego kursu, kształciło się w szkole przez dłuższy lub krótszy czas 7 hospitantów i praktykantów, upatrzonych przeważnie na kierowników Spółek mleczarskich, pozostających pod Patronatem Wydziału krajowego, mianowicie :

1. Wojtowicz Michał z Siemianówki kier. Sp. mlecz. w Siemianówce.
2. Gabryel Władysław z Wieprza " " " z Wieprza.
3. Wacławowicz Tomasz z Sąsiadowic " " " w Sąsiadowicach.
4. Czop Ludwik z Pnikuta " " " w Pnikucie.
5. Hryń Łycyn z Rosulnej " " " w Rosulnej.
6. Bazak Piotr z Wojutycz " " " w Wojutyczach.
7. Dr. Włodzimierz Kindraczuk, stypendysta Wydziału krajowego.

Z powyższych zestawień wynika, że w okresie sprawozdawczym uczęszczało do szkoły razem 47 kandydatów, nie licząc jednego, który został z Zakładu usunięty. Prawie wszyscy z nich zatrudnieni są obecnie w mleczarstwie.

Środki naukowe.

a) *Pracownia.* W okresie sprawozdawczym dokupiono cały szereg ważnych przyborów do pracowni chemicznej i bakteryologicznej. Przedewszystkiem wymienić należy cenny mikroskop do prac bakteryologicznych (za 1300 K), kubek platynowy do prażenia, suszarki, wysoki sterylizator, aparat Kippa, aparaty Gottlieba, Dominikiewicza, znaczne zapasy szkła i chemikaliów do prac chemicznych i bakteryologicznych.

Skoro to uposażenie uzupełni się jeszcze refraktometrem, wówczas pracownia Szkoły będzie mogła wykonywać wszelkie analizy, wchodzące w zakres przemysłu mleczarskiego.

Pod koniec okresu sprawozdawczego, pracownia szkolna zajęta była badaniem dotychczas nieznannej flory bakteryologicznej w mleczarniach okolicznych, wydawała orzeczenia w sprawach spornych wynikłych z dostawy nabiału do innych mleczarni krajowych, udzielała również rad i wskazówek,

dotyczących tłumienia wad w okolicznych oborach. Pracownia szkolna badała również kilka maszyn mleczarskich nadesłanych do oceny.

b) *Muzeum szkolne*. Muzeum szkolne powiększone zostało modelami rozmaitych ras bydła, wymienia, tabel roślin pastewnych, wirówką „Dürkoppa“, tudzież rozmaitymi przyrządami do monterki mleczarskiej.

c) *Biblioteka i czytelnia*. Biblioteka szkolna powiększoną została o 120 dzieł, tak że obecnie posiada razem 311 dzieł, przeważnie treści naukowej. Mimo to nie wystarcza ona do potrzeb grona nauczycielskiego i trzeba było w niektórych wypadkach pożyczać książki w bibliotece politechniki lwowskiej.

Z biblioteki szkolnej korzystali bez ograniczeń również uczniowie. Oprócz tego biblioteka szkolna zaopatrzona jest stale w sporą liczbę czasopism zawodowych, zwłaszcza rolniczych i mleczarskich.

Mleczarnia szkolna.

Poniższe sprawozdanie obejmuje rok kalendarzowy od 1. stycznia do 31. grudnia 1910.

W okresie tym mleczarnia szkolna otrzymała 402.218 litrów mleka i 56.720 l. śmietany, zatem dostawa dzienna wynosiła średnio 1100 l. mleka i 155 l. śmietany, po przeliczeniu zaś śmietany na mleko, dostawa całoroczna wynosiła 742.500 l., czyli 2.030 l. dziennie. W porównaniu z dostawą z r. 1909 zmniejszyła się zatem dostawa mleka pełnego, o okragło 80.000 l., natomiast wzrosła ilość dostarczonej śmietany o 3.016 l., tak że w rezultacie produkcja masła mimo równoczesnego wzrostu produkcji serów, spadła w r. 1910 tylko o 623 kg. Zmniejszenie się produkcji nabiału spowodowała grasująca zaraza pryszczycy.

To nieznaczne zmniejszenie się dostawy mleka wcale nie wpłynęło niekorzystnie na tok nauki praktycznej, dzienna bowiem dostawa mleka wynosząca przeszło 2.000 l., wystarcza najzupełniej do celów szkolnych. Dostawcami mleka i śmietany do szkoły było 7 włościańskich spółek mleczarskich, 1 dwór i kraj. niższa szkoła rolnicza w Miłocinie. Zapłata za mleko i śmietanę odbywała się z małymi wyjątkami w stosunku do zawartości tłuszczu, mianowicie Szkoła płaciła w porze zimowej 3·85 gr. za 1% tłuszczu w mleku a 3·14 gr. za 1% tłuszczu w śmietanie, w porze zaś letniej 3·45 gr. za 1% tłuszczu w mleku, a 2·85 gr. za 1% tłuszczu w śmietanie.

Z całej ilości dostarczonego mleka pełnego sprzedano 6·30%, co w porównaniu ze sprzedażą mleka pełnego w roku poprzednim stanowi zmniejszenie się sprzedaży mleka pełnego, natomiast sprzedaż mleka zbieranego (64%) i maślanki (73%) zdołało się utrzymać prawie na tej samej wysokości, jak w roku 1909, wskutek czego przy stosunkowo mniejszej dostawie mleka, znacznie obniżyła się produkcja twarogu. Uważać to należy za objaw pomyślny pod względem finansowym, albowiem wyrób twarogu rzadko się opłaca.

Zbyt mleka zbieranego i maślanki w tej ilości możliwy był tylko przy niższych cen w sprzedaży hurtowej.

Z mleka i śmietany uzyskano ogółem 24.363·75 kg. masła deserowego, wyrobionego ze śmietany pasteuryzowanej, co nie mało zachęcało odbiorców do zakupu naszego towaru, wobec panującej pryszczycy.

Masło znalazło zbyt głównie w krajowych miejscowościach klimatycznych, miejscowościach kąpielowych czeskich, w Krakowie i we Lwowie.

Poniżej podajemy szczegółowe zestawienie przeróbki nabiału w r. 1910.

I. Mleko pełne.

D o c h ó d.		R o z c h ó d.	
Dostarczono litrów	402.218	Sprzedano litrów	25.546 (6·30%)
		Przerobiono na sery	49.760 (12·30%)
		Oddzielono na wirów. . . .	324.914 —
		Strata	1.998 (0·50%)
Razem	<u>402.218</u>	Razem	<u>402.218 —</u>

II. Śmietana.

Dostarcz. litrów	56.720	Sprzedano litrów	2.430
Uzyskano z wirówki	45.799	Przerobiono na sery	339
		Przerobiono na masło	99.649
		Strata	101
Razem	<u>102.519</u>	Razem	<u>102.519</u>

III. Masło deserowe.

Zapas z r. 1909 kg.	44.25	Sprzedano kg.	24.349.25
Wyrobyiono	24.363.75	Zapas na r. 1911	58.75
Razem	<u>24.408.00</u>	Razem	<u>24.408.00</u>

IV. Masło kuchenne.

Wyrobyiono kg.	224.50	Sprzedano kg.	224.50
Razem	<u>224.50</u>	Razem	<u>224.50</u>

V. Mleko chude.

Uzyskano litr.	279.115	Sprzedano litrów	181.355 (64%)
		Przerob. na ser podp.	1.464
		Dla konia	5.288
		Przerobiono na twaróg	79.031
		Strata	11.677
		Zapas na r. 1911	300
Razem	<u>279.115</u>	Razem	<u>279.115</u>

VI. Maślanka.

Uzyskano litrów	73.729	Sprzedano	54.027 (73%)
		Przerobiono na twaróg	16.073
		Strata	3.629
Razem	<u>73.729</u>	Razem	<u>73.729</u>

VII. Twaróg.

Uzyskano z analizy kg.	6.135	Sprzedano kg.	5.949
		Strata	121
		Zapas	65
Razem	<u>6.135</u>	Razem	<u>6.135</u>

VIII. Serwatka.

Uzyskano z wyrobów ltr.	82.840	Sprzedano litrów	74.510
		Strata	8.330
Razem	<u>82.840</u>	Razem	<u>82.840</u>

Produkcya serów w porównaniu z produkcją z r. poprzedniego wzrosła przeszło w dwójnasób, mianowicie przerobiono 12.3% ogólnej ilości mleka pełnego. Największym popytem cieszyły się sery Trapistów, litewskie, edamskie i Gervais.

Nie wyliczając serów mniejszego znaczenia, wyrobiono i sprzedano :

Sera Trapistów	2.796	kg.
litewskich	728	"
edamskich	571.50	"
Gervais	4.882	sztuk
Remoudou	1.249	"

Szkoła nie mogła pokryć całego zapotrzebowania powyższą produkcją serów, wobec czego należałoby tak ze względu na lepsze spienianie mleka, jak też ze względu na naukę, powiększyć stopniowo produkcję serów.

Kronika.

Nieograniczając się tylko do obowiązkowej działalności, brała szkoła udział przez swych funkcjonariuszów we wielu sprawach mających styczność z podniesieniem mleczarstwa w kraju, jak w ocenach masła, wygłaszanie referatów o sprawach mleczarskich na zebraniach włościan i t. p.

Oprócz odwiedzin urzędowych opiekuna szkoły JW. Stanisława Jędrzejowicza, p. Dr. Tadeusza Ryłskiego, kierownika Biura mleczarskiego Wydziału krajowego, odwiedził także szkołę J. E. Pan Marszałek krajowy Stanisław hr. Badeni.

Rzeszów, dnia 31. grudnia 1911.

Z Dyrekcyi kraj. Szkoły mleczarskiej w Rzeszowie.

Jan Licznerski, w. r.